

Fredning av bureisingsbruk i Nord-Østerdalen

Av Amund Spangen

I Riksantikvarens brev av 29. juni 1992 fikk eierne av de to bureisingsbruka Nordset i Fiskviklia i Ytre Rendalen og Røset i Vingelen i Tolga varsel om igangsettelse av fredningssak. Fredningsforslaget omfattet alle bygninger samt området rundt bebyggelsen.

Eierne Rakel Nordseth og Jarle Røset fikk likelydende brev som vi siterer fra:

«Fredningssaken har bakgrunn i et samarbeid mellom Miljøverndepartementet og Riksantikvaren om fredning av et representativt utvalg av bygninger fra dette århundret. Arbeidet skjer i nært samarbeid med fylkeskommunene. Prosjektet er i tråd med Europarådets anbefaling No. R (91) 13 og innebærer en erkjennelse av at bygningsmassen er en del av vår felles kulturarv. Den må derfor også sikres for fremtidige generasjoner.

Europarådets anbefaling oppfordrer til å bevare bredden innenfor arkitekturen, og ikke bare de velkjente arkitekturmonumentene. Utvelgelsen skal speile forskjellige funksjoner, materialer og konstruksjoner, stil og form, samt tilknytning til ulike sosiale grupperinger.»

Når Nordset og Røset ble valgt er det fordi de er eksempler på bureisingsbruk som ble bygd opp på slutten av 1930-åra, med en bebyggelse satt opp etter standardtegninger og finansiert etter gjeldende regler. De er begge gode representanter for denne typen gardsbruk, og er derfor velegnete fredningsobjekter.

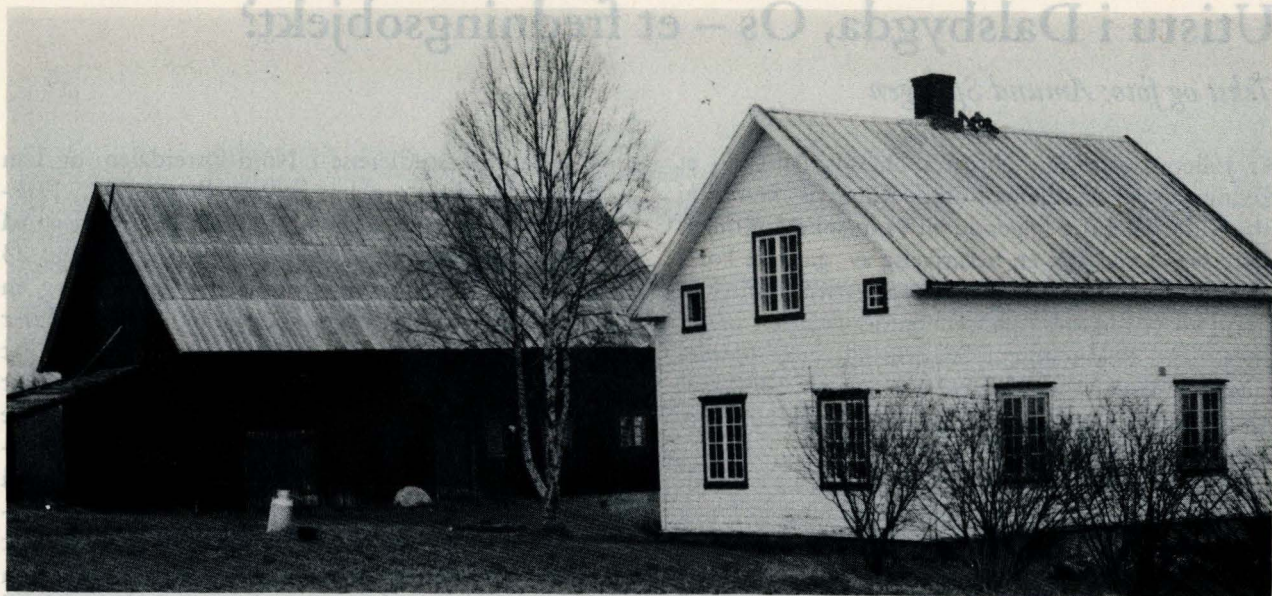
Etter at saksgangen, som gjelder i fredningssaker, var avsluttet fikk eierne utpå høsten beskjed om at Nordset og Røset var fredet.

Beskjeden ble mottatt med glede av Musea i Nord-Østerdalen. Musea har drevet systematisk registrering

av bureisingsbruk i flere av nord-østerdalsbygdene, har samlet inn mye verdifullt stoff, og har vært opptatt av at denne gruppa kulturminner, som vedrører en slik viktig epoke i historia vår, må tas vare på. Ikke minst i vårt distrikt har vi ment at dette måtte være av stor viktighet ettersom Hedmark er ett av de fylkene som har flest bureisingsbruk. I tabell over «Bureisingen i Hedmark 1920 - 1949» oppgis det for de 6 nordligste kommunene i Østerdalen at det til sammen var 525 bureisingsbruk.

Sett fra et kulturvernsynspunkt har mye negativt skjedd med bureisingsbruka etter at småbruk som attåtnæring ble avvirket fra 1950-åra og framover: nedlegging, fraflytting, omdisponering, forfall osv. Uansett om det dreier seg om forfall eller om bruk som har blitt bæredyktige gardar, har bureisingsbruka vært under et sterkt press. Det er allerede få bruk som har opprinnelige bebyggelse og kulturlandskap intakt. Bebyggelsen er ikke gammel, den har ingen prestisje, få oppfatter derfor denne bebyggelsen som interessant i verne- og identitetsskapende sammenheng.

Bureisinga berørte - og berører - et stort antall nordmenn. Mange føler en sterk tilknytning til en kultur som har vært lågt prioritert i vernearbeidet. Rakel Nordseth, bureiserdatter og eier av det nå fredete Nordset, sa det slik i en tale hun holdt i forbindelse med 50-årsjubileet for bureisingsgrenda i Fiskviklia i 1987: «Takk før at dø gjorde livet mitt, liva våre mulige i 30- og 40-åras armodige Norge. Je syns det er lett å hedre dø før de arbeidsmenn og de arbeidskvinner som vi fekk som våre opphav. Je er temmelig stolt øver dø, skar je fortæl dø. Stolt øver opphavet mitt».

Nordset i Fiskviklia, Ytre Rendal.

Røset i Vingelen, Tolga.